

Herczeg Ferenc:
BUJDOSÓ BÁBUK

Az idő már erősen éjfélnek hajolt.

A sötét gyermekszobában mély csend honolt, csak a kályhában pattogott még néhány haragos parázs, az öreg fali óra meg fontoskodó hangon ütötte el a tizenkettőt.

Tibor és Linka édesen szunnyadtak ketreces ágyaikban. Hogyisne! Egész délután lihegve gázoltak a friss hóban, lenn az udvaron, künn a kertben, no meg a kert alatti réten is, bár az apa szigorúan megtiltotta.

Mikor az óra most elütötte az éjfélt (ráadásul még zümmögött is egyet), a hálószoba csendjében egyszerre titokzatos hangok emelkedtek. Apró léptek tipegése, mintha egerek futkároznának a padlón, halk hangok sípolása, melyek csodálatosan hasonlítottak emberi beszédhez.

– Jaj, a karom, óh, a karom! – sipította egy vékony hang. S az ágy alól egy kétarasnyi Paprika Jancsi mászott elő, kit Tibor karácsony estéjén kapott. Piros csörgősapkát és kék bugyogót viselt. Tehetséges Paprika Jancsi volt: ha az ember megnyomta a gyomrát, összezörrentett két réztányért, melyet két kezében tartott.

– Jaj, a karom! – sopánkodott az apró legény.

– Mi baj, János gazda? – kérdezte egy másik hang. Egy közel álló kosárból csinos kis huszár szökött elő, ki két nap óta szintén Tibor szolgálatában állott és aranyujtásos atillát viselt.

– Nagy a bajom, vitéz uram! – jajgatott Jancsi –, képzelje: a gazdánk tegnap kicsavarta a karomat, a kezem most is a hátamon áll.

– Ezen talán segíthetünk –, mondta a huszár. Azzal megfogta Jancsi karját és szépen visszagörbítette drótcsuklóját.

– Köszönöm alássan –, szólt Jancsi, ki a műtét alatt kissé felszisszent.

– Aj – kiáltotta a vitéz –, hiszen a hasad is ki van lyukasztva!

– Nini, arról meg is feledkeztem. A gazdánk tegnap látni akarta, hogy milyen belülről és kivágta az ollóval.

Jancsi savanyú arccal tekintett végig magán, amint azonban észrevette, hogy testéből közönséges kóc kandikál elő, hirtelen eltakarta a vágást két réztányérjával. (Ő azt szokta mondani, hogy finom lószőrrel van kitöltve.)

– Mi ugyan rossz kezekbe kerültünk – mondta a huszár búsan –, engem is megmosdattak tegnap a hóban –, a bajuszom egészen össze van mázolva.

E pillanatban halk zokogás ütötte meg a fülüket: a szoba sarkából egy újabb alak közeledett feléjük. Linka új bábuja volt, ennivaló csinos baba, vállára hulló aranyhajjal, búzavirágkék szemekkel, melyeket le is tudott hunyni, ha lefektették.

A vitéz katonásan szalutált. Régóta ismerte a babát, már a játékkereskedésben is egy állványon laktak, porolások alkalmával hébe-hóba találkoztak is.

– Miért sír, kisasszony? – kérdezte résztvevően.

– Nagyon szerencsétlen vagyok – zokogta a baba. Annyira örültem, hogy végre elhagyhattam a kereskedést, hol egész nap a sötét skatulyában kellett feküdnöm; úgy vágyódtam a csillogó karácsonyfa, s a kacagó gyermekek után! – de most jobb szeretném, ha újra ott lehetnék a régi helyemen... Szívtelen gyermekek kezébe kerültem. Képzeljék: Tibor úrfi leharapta az orromat – azt hitte, hogy csokoládéból van...

A boldogtalan baba görcsösen fuldoklott, – hallgatói iszonyodva kiáltottak fel. A huszár elefejtette, hogy nőtársaságban van, s azt találta mondani: teringgetté! Aztán vigasztalni kezdték a babát: a huszár azzal, hogy babánál is fő a jó szív, Jancsi pedig azzal, hogy vannak művészek, kik egy kis viaszból új orrot tudnak csinálni.

– Ha már első nap így bánnak velünk – mondta a baba, – mi lesz később, ha ránk untak?

– Fogadni mernék – jegyezte meg Jancsi –, hogy két hét múlva már dirib-darabra leszünk tépve.

– Én nem félek a haláltól – szolt a vitéz, de mégis szomorú dolog volt egy vásott gyermek keze alatt elpusztulni. Mindhárman elhallgattak, végre a huszár elszántan mondta:

– Barátaim! Ezt nem tűrhetjük – indítványozom, hogy meneküljünk innen. Szökjünk vissza a játékkereskedésbe, ott feküdjünk szépen régi skatulyáinkba; meglehet, hogy jövő karácsonykor jobb kezekbe kerülünk.

Jancsi rögtön beleegyezett a tervbe, a baba kissé ellenkezett. Végül azonban ő is rávétette magát.

A szoba ajtaja csukva volt. Jancsi, ki tudott tornászni, felmászott a kilincshez és belecsimpaszkodva addig rángatta, míg nem az ajtó halk zajjal megnyílt.

A szökevények dobogó szívvel lesték, nem ébredt-e fel valaki, aztán lábujjhegyen kisompolyogtak a folyosóra.

Alig haladtak néhány lépést, midőn a baba, ki előre ment, ijedten sikoltott fel. Az utat egyike amaz éjjeli fenevadaknak állotta el, melyeket az emberek – egereknek szoktak nevezni. Az egér csillogó szemekkel, harcos cincogással csapott eléjük. A huszár kardja után nyúlt – oh! most jutott csak eszébe (mit ismerősei előtt gondosan titkolni szokott), hogy a kardot nem lehet kirántani: egy darabból van készítve. Szerencsére, ott volt Paprika Jancsi, az az orra előtt hirtelen összecsapta két réztányérját – csinn! A fenevad megrökönyödött és hosszú szökésekben iramodott barlangjába.

A bujdosók, a huszárral az élükön, tovább mentek. A folyosón találtak egy elejtett kötőtűt; a huszár magához vette – jó lesz lándzsának.

Most már csak egytől féltek: Kokótól, a papagájtól. Az öreg folyosóajtó mellett lakott állványán, árulkodó, zsémbes madár volt, néhány gorombaságot tudott emberi nyelven rikácsolni; ezért azt képzelte, hogy ő a föld legnagyobb tudósa. A bábukat ki nem állhatta, s ha csak szerét ejthette, feléjük vágott kampós csőrével. A menekülők attól tartottak, hogy Kokó, ki álmatlanságban szenvedett, mint a legtöbb öregúr, fel találná lármázni az egész házat.

– Ohó! Ohó! Szöktök? Szöktök?! – kiáltotta most egy hang a homályban. Nem Kokó volt, hanem egy fertelmes kis néger, ki egyéb csecsebecsék társaságában a sarokállványon állt. A bujdosók látásból ismerték, de nem barátkoztak vele –, nagyon közönséges gipszfigura volt, aki egyebet se tudott, mint vigyorogni.

A kormos fickó most majomügyességgel kúszott le az állványról, aztán cigánykereket hányva karikázott a három szövetséges körül.

– Hallod, Ali basa – mondta Jancsi a feketéhez –, csak nem fogsz ránk árulkodni?

– Dehogy! – vigyorgott a szerencsen –, én is veletek szököm!

Mit volt mit nem tenni, magukkal kellett vinniük a fekete fickót. Jancsi talált a földön egy régi levélborítékot, ebbe lyukat vágtak, s belebujtatták a szerencsent, hadd legyen valami ruhája.

Kokó aludt, így szerencsésen kiértek a pitvarba. A baba ijedten tekintett végig a nagy udvaron: – Istenem, hát ilyen nagy a világ?!

– Még sokkal nagyobb – bizonyította Jancsi –, én egyszer végigröpültem a fél világon, mikor Tibor úrfi ledobott a padlásablakból.

A fellegek közt óriási arany korong úszott, sápadt fénnel árasztva el az udvart.

– Mi az odafenn? – kérdezte a baba.

– Az éjjeli nap – magyarázta Jancsi, ki szeretett tudományával kérkedni.

– Istenem, én félek – jobb szeretnék visszafordulni –, mondta a baba.

A huszár azonban kézen fogta.

– Legyen nyugodt, kisasszony, én megvédem utolsó csipet lószőrömig.

– Az udvaron mély hó volt, a baba vigyázva tipegett a huszár után. A szerencsen hátul ment és mezítelen lábain ugrálva, dideregve kiáltotta: ohó!

Melegebb égéljhez volt szokva.

Jó ideig haladtak, a szegény baba térdig gázolt a hóban és halálfáradt volt.

– Nem tudok tovább – mondta, pedig még csak az udvar végén voltak.

Szerencsére, volt a közelben ház; nagy nyitott kapuja mellett hosszú vaslánc függött.

– Sobri komondor szállása – mondta Jancsi –, oda betérhetünk, a komondor jó ismerősöm.

Sobri nem volt honn, éppen hivatalos szemlét tartott a kert-kerítés mellett.

A társaság befészkelte magát a meleg, zizegő szalmába, s amint fáradt tagjaikat jótevő meleg kezdte átjárni, csakhamar visszatért bátorságuk is.

A szerencsen jókedvében valami néger táncot kezdett járni, furcsán kalimpálva lábával és rekedt hangon dalolva –, Paprika Jancsi előkereste réztányérját s muzsikált hozzá. A baba ezüsthangon kacagott.

Aztán az indulásra gondoltak.

– Ő nagysága bájosan fog gyalogolhatni – mondta Jancsi –, majd körülnézek a közelben, hátha találok bérkocsit vagy legalább omnibuszt. A ketrec mellett most hirtelen hatalmas, fehér alak ágaskodott fel...

– Uram Isten! – kiáltott Jancsi rémulten –, jegesmedve!

Nem volt jegesmedve, hanem fehér nyúl, Tibor úrfi tengeri nyula. A füles maga is megszeppent, és hátsó lábaira ülve ijedten mozgatta hosszú füleit.

Paprika Jancsi illedelmesen jó estét kívánt neki, aztán elmondta, mi járatban van. A nyúl kíváncsian hallgatta végig, aztán búsan mondta: bizony, János úr, nem csodálom, hogy elhagyja a házat, nekem is nehéz sorom van: Tibor úrfi mindig a fülemnél fogva hurcol...

– Akkor tessék velünk tartani – indítványozta Jancsi –, jöjjön a játékkereskedésbe.

– Vannak ott nyulak?

– Hogyne volnának! – fehér, fekete nyulak, apró kocsin ülnek, előttük egy dob, ha az ember kihúzza a kocsit, ütik a dobot...

– Az kellemes lehet – mondta a nyúl. – Nem is lehet nehéz megtanulni. Mit kapnak enni?

– Enni? – szólt Jancsi –, azok nem éhesek, mert ki vannak tömve szalmával – ön is kitömetheti magát...

A nyúl nem értette ugyan meg teljesen a dolgot, de azért ráállt. Jancsi elvezette a kutyaólhöz és bemutatta társainak. Mikor a nyúl meglátta a babát, csodálkozva meresztette rá nagy üveges szeméit, a szerencséntől kissé megijedt, s izgatottan mozgatta orrát.

A huszárnak jó ötlete támadt.

– Ha Nyúl úr szíves lenne megengedni, hogy a hátára üljünk, akkor szépen lovagolhatnánk.

A nyúl jószívű fiú volt és nem ellenkezett.

A huszár a nyakába ült, két hóna alá fogva a hátsó füleit, aztán jött a baba, Jancsi és végül a néger, szorosán egymás derekát fogódzva.

– Mehetünk! – kiáltott a huszár. A nyúl néhány jó nagy szökést tett.

– Ohó! – kiáltotta a néger, ki a hóba pottyant. A nyúl bocsánatot kért és megígérte, hogy lassabban fog menni, aztán hason kúszva, hosszú léptekben haladt előre.

Pompásan ment. Gyorsan haladtak az udvaron, végig a kerten és mivel a rétre vezető rácsos ajtó szerencsére nyitva volt, csakhamar künn voltak a hóval borított síkon.

A háta egyszerre megállt és szimatolni kezdett, hosszú fülei idegesen mozogtak.

– Mi a baj? – kérdezte a huszár.

– Azt hiszem, Sobri komondor jön.

És valóban a kerítés mögül csaholva vágatott elő a komondor. Érezte, hogy kerületében valami rendetlenség történik. A nyúl egyszerre elveszítette minden bátorságát, megfedkezett mindenről és hanyatt homlok nekiiramodott a rétnek... Az egész társaság, mindjárt az első szökések után, a hóba szédült. Megdermedve a félelemtől, visszafojtott lélegzettel feküdtek ott, míg Sobri, ki nem ismert barátságot, ha hivatalában volt, sorra szaglálta őket. Aztán elvetette magát s a nyúl után vágatott és hosszú ívben visszakergette a kertbe. A többi szökevénnel nem törődött többet.

A huszár volt az első, ki ismét talpon volt, aztán felsegítette a babát és Jancsit.

– Hol van a szerecsen? – kérdezték.

A szegény rosszul járt, esés közben egy mérföldköre zuhant és gyászos halálát lelte – gipszdarabjai ott feketéllettek a hóban. A baba elfedte szemeit az irtóztató látvány elől...

A bujdosók belátták, hogy legjobb lesz visszatérni a házba.

Mentek, mentek, sokáig mentek, egy-két óra is elmúlhatott már és még egyre nem láttak mást, mint havat, kétségbeejtő fehér havat.

– Úgy látszik, eltévedtünk – mondta a huszár. A baba szomorúan jelentette ki, hogy ő nem tud már tovább menni, de kérte társait, hogy mentsek meg saját életüket és hagyják magára. A huszár hallani sem akart erről.

– Együtt élünk, együtt halunk!

Paprika Janci komolyan hagyta rá, hogy legyen úgy! A baba nagyon fázott és remegve támaszkodott a huszár karjára. Később elgyengült és térdre esett. A vitéz melléje térdelt és testével védte az éles hófúvás ellen. Janci is nehéznek érezte már fejét és leült a hóba.

Sok idő múlt el így, a hó már félig eltakarta a három barátot, Jancsinak már csak a piros sapkája látszott ki...

A baba sápadt mosollyal tekintett barátjára, beszélni már nem tudott. A huszár kétségbeesetten tekintett végig a végtele hó síkon, mely halottas lepelként borult a rónára.

Odafenn az égen az öreg Tél hajtotta jegesmedve nyáját, amint lomhán összetorlódtak, mérgesen csördített közójük viharkarikásával, a fehér pelyhek csak úgy porzottak.

– Havazik – mondták az emberek.

Már virradni kezdett, a huszár nehéz pillákkal tekintett körül. Semmi segítség? E pillanatban zavaros hangokat hallott a távolból, a fehér síkon ugrándozó, fekete foltok közeledtek.

Hollók voltak, egy lármás hollótársaság, mely kiáltozva és veszekedve indult zsákmány után. A szegény huszár szíve összeszorult –, ha a vad martalócok észreveszik, el van veszve. Egy vén holló, kinek feje már kopaszodni kezdett, most meglátta a baba aranyhímzésű ruháját. Tolvaj szemei csillogtak a kapzsiságtól, s örömkrákogással esett neki...

Alig hogy rút csőre megérintette a babát, hatalmas ütés koppant a fejére –, a huszár felemelt lándzsával állt előtte. A rabló visszazökött, aztán széteresztett szárnyakkal csapott támadójára. Rekedt káromlására elősiettek cinkosai is, most az egész falka megrohanta a vitézt, aki testével védte a kiszenvedett babát.

Az egyenlőtlen harcnak csakhamar vége lett: egy csőrvágás elzsibbasztotta a hős karját, egy második halálosan érte homlokát... A huszár haldokolva esett a baba mellé.

A rablók éppen fosztogatásnak akartak látni, midőn közeledő lépteiket hallottak –, erre lomha szárnycsapásokkal fellendültek a ködös magasba...

Az úton egy asszony jött, a tejes asszony, ki a reggeli tejet vitte a házba. Az anyóka most lehajolt, s csodálkozva tekintett a hóban fekvő bábukra, aztán felszedegette őket, megtisztította a hótól és a kötőjébe rakta. Kissé távolabb ismét megállt, s egy kis négerfiú eltört gipszszobrát emelte föl.

* * *

Linka és Tibor az asztalnál ültek és nyugodt lelkiismerettel aprították reggeli tejükbe a vajjas kenyeret, midőn az apa szigorú arccal lépett a szobába.

– Gyermek, hol jártatok tegnap délután, mikor a mamával a néninél voltam?

Linka és Tibor ijedten tekintettek össze.

– Csak az udvaron játszottunk, egy kicsit... – mondta Tibor elvörösödve.

– A réten nem jártatok?

A két testvér lesütötte szemeit, mindkettőnek szája sírásra állt.

Az apa szigorúan mondta:

– Engedetlen, rossz gyermekek vagytok. Tilalmam ellenére kifutottatok a rétre – a kis gipsznégert összetörtétek, a játékszereiteket meg elszórtátok. A drága bábuk mind tönkrementek az éjjel a hóban. Ezért bűnhődni fogtok. Nem kaptok semmiféle játékszert addig, míg be nem bizonyítottátok, hogy érdemesek vagytok rá. Úgy lesz!

Mikor az apa kiment, Linka és Tibor keserves sírásra fakadtak. A mama vallatóra fogta őket – beismerték, hogy jártak a réten, de bábukat nem hagyták ott, biztosan tudják, hogy nem hagyták ott...

Mivel én nem hiszem, hogy egy gyermek saját anyja arcába hazudni tudjon, föl kell tennem, hogy igazat mondtak, s hogy a bábuk csakugyan maguktól mentek a rétre, amint azt elmondtam...

Mit gondoltok, gyerekek?

1889-1890/1-2.